కథ 1991

15

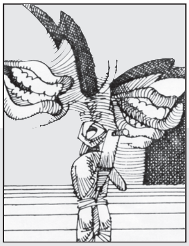

అడుసు

సింగమనేని నారాయణ

"యాటికి మామా! యల్లబారినావు," గబగబా నడుస్తున్న నారాయణప్పను యథాలాపంగా అడిగాడు, సద్దిగంపతో ఎదురువస్తున్న వెంకటేశులు.

"థూ! మంచి సగినం చూసుకొని యల్లబారితే యాటికని అడుగుతా ఉండావు. ఇంగ పని అయినట్టే," కోపంతో వెంకటేశుల్ని దులిపేసి నిలబడకుండా ముందుకు నడిచాడు నారాయణప్ప.

"పొరపాటయింది మామా," మెల్లగా గొణిగాడు వెంకటేశులు.

నాలుగు బారల దూరం నడిచి, తోవ పక్కనే వున్న ఒక గుంటి మీద కూలబడ్డాడు నారాయణప్ప. కూచొని పక్క జేబులోంచి ఆకూ, వక్కా తీసి నెమ్మదిగా నోట్లో వేసుకొని నమిలాడు. ఐదు నిమిషాల తర్వాత బీడీ వెలిగించి నాలుగు దమ్ములు లాగాడు. వక్కాకు ఎంగిలి పక్కకు ఉమిసి, లేచి నిలబడి పెద్ద పెద్ద అడుగులు వేస్తూ ముందుకు నడిచాడు. వెంకటేశులు అడిగిన అపశకునపు కూతవల్ల రాబోయే దుష్ఫలితం అంటూ ఏమైనా ఉంటే, తాను కూచొని లేవడంతో తీరి పోయినట్లు లెక్క నారాయణప్పకు.

ఒక కిలోమీటరు నడిచేసరికి తారురోడ్డు వచ్చింది. రోడ్డు ఆవైపు చుట్టూ బండలు పాతి, పైన తడకలు కప్పిన ఒక చిన్న హోటల్ పాక. ఆ పాకలో కూచున్న రామిరెడ్డి నారాయణప్పను గట్టిగా కేకేసి, చేయి ఊపుతూ పిలిచాడు. నారాయణప్ప తారురోడ్డు కంటికి ఆనినంత దూరమూ చూసి, బస్సేదీ రాలేదని నిర్ధారణ చేసుకొని, రోడ్డును దాటి హోటల్ పాకలోకి నడిచాడు.

"యాటికి నారాయణప్పా. ఎల్లబారినావు? ధర్మారమా? అనంతపురమా?" అడిగాడు రామిరెడ్డి. 'థూ' అని మనసులోనే గొణుక్కొని, "అనంతపురం పొయ్యొస్తా రామిరెడ్డి," అంటూ అతని పక్కనే కూచున్నాడు నారాయణప్ప. రామిరెడ్డి రెండు కాఫీలకు ఆర్డరిచ్చాడు. "నేను వక్కాకు వేసుకుండాను. నాకొద్దు రామిరెడ్డీ. నువ్వు తాగు," అన్నా వినకుండా, "పరవాలేదులే. నోరు కడుక్కో," అని ఒక గ్లాసు మంచినీళ్లు తెప్పించాడు రామిరెడ్డి.

కాదనలేక నీళ్లతో నోరు రెండు మూడుసార్లు పుక్కిలించి ఉమిసి. కాఫీ గ్లాసు తీసుకున్నాడు నారాయణప్ప.

"బిడ్డ పెండ్లి ఒప్పుకుండావంటనే," కాఫీ రెండు గుటకల్లో తాగి అడిగాడు రామిరెడ్డి.

ఔనన్నట్లు తలాడించాడు నారాయణప్ప. "యా వూరు పిల్లోనిది?"

"యంగటంపల్లి," కాఫీ గ్లాసు కింద పెట్టి రోడ్డు వైపు చూస్తున్నాడు నారాయణప్ప. రామిరెడ్డి అడిగే వివరాలన్నీ నారాయణప్పకి చెప్పడం ఇష్టంలేదు. మర్యాద కోసం అతనితో కూర్చొని కాఫీ తాగాడు కానీ, వాళ్ల మధ్య చెప్పుకోదగిన ఆత్మీయతలు లేవు. ఆ విషయం ఇద్దరికీ తెలుసు. మొన్న జరిగిన పార్లమెంటు ఎన్నికల్లో రామిరెడ్డి కాంగ్రెస్ తరపునా, నారాయణప్ప తెలుగు దేశం తరపునా ప్రచారపు ఊబిలో అంతో ఇంతో దిగబడి నారు. వాళ్ల ఊళ్లో ఉండే రెండు పెద్ద గ్రూపుల్లో వీళ్ల కుండే పాత్రలు చాలా చిన్నవే అయినా, ఒకప్పటి అనుబంధాలనూ, ఆత్మీయతలనూ అవి బాగా తగ్గించేశాయి.

"పిల్లోడు ఏం చేస్తాండాడు?" అని వరుని గురించి వివరాల కోసం అడిగాడు రామిరెడ్డి. ఇంతలో బస్సు వస్తున్న శబ్దం వినిపించి, 'వస్తా రామిరెడ్డి! బస్సొస్తా

ఉంది,' అంటూ లేచి తొందర తొందరగా రోడ్డు పక్కకు వచ్చి నిలబడ్డాడు.

రెండు నిమిషాల్లో బస్సు వచ్చి ఆగింది. నారాయణప్పతో పాటు మరి ఇద్దరు బస్సెక్కారు. అరగంట ప్రయాణం తర్వాత అనంతపురం పాత ఊరు పవరాఫీసు దగ్గర బస్సు దిగాడు నారాయణప్ప. బజారంతా కుప్పబోసినట్లు జనం. వచ్చేపొయ్యే బస్సులూ, ఆటోలు, రిక్షాలూ- వీటన్నిటి మధ్యా సందు చేసుకొని, గబగబా అడుగులు వేస్తూ, గాంధీబజారులో మూడు ఫర్లాంగుల దూరం నడిచి, శ్రీ లక్ష్మీ ట్రేడర్సు బోర్డు వున్న అంగడి ముందు ఆగాడు నారాయణప్ప. అంగడిలో నుంచి చక్క వాసన- లోపల హాలునిండా చక్క మూటలూ, ఎరువుల మూటలూ బజారులోకి కనిపిస్తున్నాయి. తలుపు దగ్గర టేబుల్ ముందు ఏవో లెక్కలు చూసుకుంటూ కుర్చీలో కూర్చున్న భారీ విగ్రహం.

నారాయణప్ప మెట్లెక్కి ఆ భారీ విగ్రహం ముందు నిలబడ్డాడు. నిలబడి సన్నగా దగ్గాడు. భారీ విగ్రహం తలెత్తి, నారాయణప్ప ముఖంలోకి చూసి, మొగమంతా చిరునవ్వు పులుముకొని, "నువ్వా నారాయణప్పా. రా రా, కూచ్చో. శానారోజులయింది గదప్పా కనబడక," అంటూ కుర్చీ చూపించాడు. నారాయణప్ప తన భుజం మీద తువ్వాలుతో కుర్చీ దులుపుకొని కూర్చు న్నాడు.

"ఏమప్పా విశేషమూ?" అడిగింది భారీ విగ్రహం.

"మా దగ్గర విశేషాలేముంటాయి తిరుపాలయ్యా? ఏదో పల్లె కొంపలో బతికేవాళ్లం," అన్నాడు నవ్వు మొగంతో నారాయణప్ప.

"అట్లే లేప్పా మీరనేది. మా సావు చూడు," అని దూరంగా నిల్చున్న ఓ కుర్రాణ్ణి కేకేసి, 'రెండు మంచి కాఫీలు తీస్కురా పోరా," అంటూ పురమాయించాడు.

"ఎట్లుండాయి నారాయణప్పా పంటలు? చీనాకాయలు పీకే టైమ్ గదా. కాత బాగానే ఉందా?" అడిగాడు తిరుపాలయ్య.

"ఏం కాత కాయటంలే తిరుపాలయ్యా! చెప్పకుంటే తీరేది కాదు. ఆ కాతా అట్లే ఉంది. రేటు అట్లే ఉంది," అన్నాడు నిర్వేదంగా నారాయణప్ప.

ఇద్దరూ కాఫీలు చప్పరించారు. తిరుపాలయ్య సిగరెట్టు ఇస్తే వద్దని, బీడీ ముట్టించుకున్నాడు నారాయణప్ప. "చీనాకాయలు రెండు మూడు రోజుల్లో నాగపూరుకు తోలల్లప్పా? రవంత లెక్క ఇబ్బందైంది. పదివేలుంటే సర్దు. వారం దినాల్లో ఇస్తా," వచ్చిన పని చెప్పాడు నారాయణప్ప.

"అంత అర్జెంటేమొచ్చింది నారాయణప్పా?"

"వచ్చే నెల పాపది పెండ్లి ఒప్పుకుండానప్పా. వియ్యపోళ్లకి పదివేలు పంపియ్యల. మాట చెప్పి నాను."

"పెళ్లి కాకుండానేనా?"

"ఏదో వాళ్లకి ఖర్చుకుంటాయంట. మనిషిని పంపించినారు. లేదంటే ఏం మర్యాద?"

"యా మాత్రం ఇస్తా వుండావు కట్నం?"

"ముప్పై వేలు లెక్కా, పది తులాల బంగారూ నప్పా."

"ఏం చేస్తా వుండాడు పిల్లోడు?"

"సేద్యమేనప్పా. ఏదో మాకు తగ్గ సంబంధం."

"సేద్దిగానికి అంత లెక్కా!" ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు తిరుపాలయ్య.

"చదువుకొని ఉద్యోగం చేసేవాళ్లకయితే, లకారం దాటితే కానీ మా కులంలో చిక్కరప్పా."

"మీకేమప్పా రైతులకు! ఎంతయినా ఇస్తారు. దండి శనక్కాయ పంట, చీనాకాయలు ఉద్దర దుడ్లు మీకు," అన్నాడు తిరుపాలయ్య పెదవులపై పరిహాసం చిందిస్తూ. ఆ మాట వినగానే బొడ్డులో నుండి బయలుదేరిన వేడి గుండెల్ని తన్నుకొని కళ్ల కొనల్లోకి వచ్చింది నారాయణప్పకు. అడ్డమొచ్చిన ప్రతివాడు రైతును మీకేమప్పా అనేవాడే తిని తీరికూచ్చొని. ఇలాంటి మాట వినగానే మొత్తం తమ జాతినే అవమానించినట్టు చలించి పోతాడు నారాయణప్ప. తమ రైతాంగమంతా వీళ్ల దృష్టిలో చాలా తేలిగ్గా డబ్బు సంపాదించే వాళ్ల కింద లెక్క. సేద్దెమంటే వీళ్ల మొగాలకేం తెలుస్తుంది? అట్ల విత్తనాలు చల్లితే ఇట్ల పంట చేతికి వచ్చేదానికి ఇదేమన్న వడ్డీ వ్యాపారమా? చీనాకాయలు పండించటమంటే అదేమన్న బజార్లో చేసే గారడీవిద్యా? చెట్లు పెట్టినాక ఐదా రేళ్లు సంరక్షిస్తే కానీ మొదటి కాత చేతికిరాదే! దాండ్లకు ఎన్ని ఎరువులు పొయ్యల్ల? ఎన్నిసార్లు పాదులు చెయ్యల్ల! రోగాలు రాకుండా ఎన్ని మందులు కొట్టల్ల! ఎంత పెట్టుబడి పెట్టల్ల! చంటి బిడ్డకు పాలు పట్టినట్టు నిరంతరమూ నీళ్లు పారిస్తానే ఉండల్ల! ఇదంతా మాటలా? తేరగా కుర్చీలో కూర్చుంటే అయ్యే పనేనా ఇది? చెట్టుకు పిందె పట్టినప్పటి నుండి కాయగా మారేదంక రైతే గర్భం మోసినంత భారం ఉంటుందని ఈళ్లకేం తెలుసు? పండిన కాయను పీకి, అమ్మి, చేతుల్లోకి లెక్క వచ్చేదానికి మళ్లా ఎంత తతంగం! ఇన్ని

కన్నవస్థలూ పడి నాలుగు రూపాయలు కళ్ల చూస్తే 'ఉద్దర దుడ్లు' అంటారు. 'థూ' అని మనసులోనే ఛీత్కారం చేసుకున్నాడు నారాయణప్ప.

ఆరిపోయిన బీడీని చుర్రున వెలిగించి, గబగబా రెండు పీకి, తిరుపాలయ్య మొగంలోకి చూసి, "నాకింక శానా పన్లుండాయి తిరుపాలయ్యా. బ్రోకరాఫీసుకు పొయ్యి లారీ మాట్లాడుకోవల్ల," అన్నాడు నారాయణప్ప.

"లెక్క ఇప్పుడే కావల్లంటే ఎట్ల నారాయణప్పా! నేనేమన్నా బ్యాంకునా?"

"బ్యాంకులంటే మీ యట్లటోళ్లుగాక ఇంకెవు రప్పా! ఎట్లో ఒకట్ల సర్దు మరి."

"సరే. నీ పనులు చూసుకొని రా. తెప్పించి పెడతాను. నువ్వు ఎరువుల లెక్క సుమారుగా ఇయ్యా లప్పా! కాయ అమ్మినంక అంతా ఒకేసారి తెచ్చియల్ల మడి! శానా నాళ్లా నిలిపేకి లేదు."

"యా మాత్రముంది ఎరువుల్ది?"

తిరుపాలయ్య డ్రాయరు సొరుగులోంచి లావాటి నోటుబుక్కు తీసి, పేజీలు తిప్పి, ఒక పేజీ నారాయణప్ప ముందుపెట్టి, "నాలుగువేల ఏడు వంద లుంది. వడ్డీ ఇంకా లెక్క కట్టలె," అన్నాడు.

"వడ్డీ చూసుకొని యెయ్యప్పా."

"రూపాయిన్నరే కదా తిరుపాలయ్యా."

"ఆ కాలం పోయిందప్పా."

"రెండురూపాయలేస్తే ఎట్ల తిరుపాలయ్యా! తీసుకున్న సరుకు మీద కూడా వడ్డీలు కట్టల్లంటే మేమేం బతకల్లా, సావల్లా?"

"చూడు నారాయణప్పా మేము మూడు రూపాయల వడ్డీకి తెచ్చుకొని వ్యాపారం నడుపుతా వుంటాము. మీలాంటోళ్లు మామూలు కస్టమర్లు కాబట్టి తగ్గించి యేస్తా ఉంటాను." నారాయణప్ప దిగాలుగా తిరుపాలయ్య మొగంలోకి చూసి, రెండు నిమిషాల మౌనం తర్వాత, "కానీప్పా! కానీ! కాలం మీదా, మాదా! సరే- పనులు చూసుకొని సాయంత్రం వస్తా. లెక్క చూసి పెట్టుండు," అని లేచి నిలబడి చేతులు ఊపుకుంటూ బయటకి వచ్చాడు. అయిదు నిమిషాల నడకతో వెంకటేశ్వర లారీ బ్రోకర్ ఆఫీసు దగ్గరకు చేరుకున్నాడు నారాయణప్ప. బ్రోకర్ ఆఫీసుతో తనకు పరిచయాలు లేవుకానీ, అక్కడి వ్యవహారమంతా తెలును. రెండుమూడుసార్లు తన బావమరిది రంగయ్య వెంట అక్కడికి వచ్చినాడు.

ఆఫీసు బయట బెంచీలమీద నలుగురైదుగురు కూర్చొని ఉన్నారు. కూర్చున్న వారిలో ఒకతను నారాయణప్పను చూసి, పళ్లికిలించి, "రాన్నా! రా," అంటూ పక్కకు జరిగి చోటిచ్చాడు. నారాయణప్ప కూడా అతణ్ణి గుర్తించాడు. అతడు పూలకుంట ఓబిరెడ్డి. కొద్దిపాటి పరిచయం లేకపోలేదు.

"బాగుండావా నారాయణప్పా," అంటూ పలక రించాడు పక్కన కూచోగానే.

"అందరిదీ బాగు ఒకటే గదప్పా," అన్నాడు నారాయణప్ప నవ్వుతూ.

ఆఫీసులో టేబుల్ ముందు కూర్చొని ఫోన్‌లో ఎవరితోనో మాట్లాడుతున్నాడు బ్రోకరాఫీసు ఓనరు వెంకటస్వామి. రెండు నిమిషాల తర్వాత ఫోన్‌ను డయల్ మీద పెట్టి నారాయణప్పను పరిశీలనగా చూసి, "హంపాపురం గదన్నా మీది," అని అడిగాడు.

ఔనన్నట్టు తలాడించాడు నారాయణప్ప.

"రంగయ్యకు బంధువు కదా," అని పరామర్శ చేశాడు వెంకటస్వామి. నారాయణప్ప తలాడించి, "లారీ కావాలప్పా మర్నాటికి," అన్నాడు.

"చీనాకాయలకే గదన్నా! యాటికి? నాగ పూరుకా? హైదరాబాదుకా?"

"నాగపూరుకేనప్పా."

వెంకటస్వామి రెండు మూడు నిమిషాలు ఆలో చనలో పడినట్టుండి, "మర్నాటికే గదా! సరేలేన్నా- కాయ ఏమాత్రం," అని అడిగాడు.

నారాయణప్ప రవంతసేపు గుణించుకొని, "12,13 టన్నులు కావచ్చునప్పా," అన్నాడు. ఇంతలో ఒక కుర్రాడు ఇనుప చట్రాల స్టాండులో టీలు తెచ్చి, తలా ఒక గ్లాసు అందించాడు. నారాయణప్ప కూడా తీసుకోక తప్పలేదు.

"బాడుగ చెప్పప్పా," అన్నాడు వ్యవహారంలోకి దిగుతూ నారాయణప్ప.

"చెప్పేదేముందన్నా- మీ ఊళ్లో అందరికీ తెలి సిందే గదా. పదిన్నర టన్నులకైతే నాలుగు వేలా రెండు వందలు- ఆపైన వేసే ప్రతి టన్నుకూ నాలుగు వందలు."

"పైన అ రెండు నూర్లూ యాలప్పా? చూసి ఏసుకో."

"బాగా మాట్లాడతావన్నా. నాకేమన్నా సొంత లారీ ఉందా? ఏదో ఇంత కమీషను తీసుకొని బతికేవాళ్లం," అన్నాడు నవ్వుతూ.

ఎవ్వరూ మాటల్లో చిక్కరని అర్థం చేసుకొని నవ్వుకున్నాడు నారాయణప్ప.

"రేటు బాగానే ఉందిలేన్నా. నాలుగువేల దాకా పోతావుంది కాయ," అన్నాడు వెంకటస్వామి. నాలుగు వేలు అనగానే నారాయణప్ప మొగం వెలిగిపోయింది. "మొన్న కక్కలపల్లి కిష్టయ్య రెండు లారీల లోడు తోలినాడు. నాలుగు వేలకు పైనే అమ్మినాడంట. పద్దన్నే నేను కూడా ఫోన్ చేసినా. రేటు స్టాండర్డుగా ఉంది." నారాయణప్ప పక్కన కూచున్న ఓబిరెడ్డి, "మన చేతుల్లో ఉంటుందా రేపు వెంకటసామీ! కాయను బట్టి, టైమ్‌ను బట్టీ, మన అదృష్టంబట్టీ అంతా జరగల్ల అంతే," అన్నాడు. అక్కడున్న అందరూ నవ్వినారు. నారాయణప్పకు ఎక్కడో ముల్లు గుచ్చుకున్నట్లయింది.

లారీ మాట్లాడి ఊరికి రావాల్సిన టైమ్ చెప్పి, వెంకటస్వామికి కమీషన్ కింద రెండు వందలు ఇచ్చుకొని, ఒకటికి రెండుసార్లు హెచ్చరించి, లేచి నిలబడ్డాడు నారాయణప్ప.

నాలుగువేలు రేటు విన్నప్పటి నుండీ కొంత ఊరటగా ఉంది నారాయణప్పకు. ఆ రేటు ప్రకారం అయితే ఖర్చులు పోను తన చేతికి నలభైవేల రూపాయలపైనే రావచ్చు. అప్పు లేకుండా పాప పెండ్లి జరిగిపోతుంది. తాను చీనా చెట్లు పెట్టి ఎనిమిదేండ్లయింది. రెండెకరాలలో ఇన్నూటా యాభై చెట్లు పెట్టినాడు. ఇర్వైముప్పయి చెట్లు రోగాలొచ్చి ఎండిపోయినా, మిగిలిన చెట్లలో అంతో ఇంతో కాపు చేతికి వస్తున్నది ఈ పంటలోనే. చెట్లు పెట్టినంక ఆరో ఏడు కాత నిల్చినాడు. మొదటికాత సరిగా రాలే. అంతో ఇంతో వస్తే అది ఆ ఏటి పెట్టుబడి కూడా ఎల్లలే. మొదటి కాతను చెట్ల మీదనే కట్టు ఒప్పందానికి అమ్మినాడు తను. ఎనిమిది వేలు చేతికి వచ్చింది. రెండో కాత టయ్యానికి సరిగ్గా నీళ్లు చాలక, కాయ సైజు రాక అనంతపురంలోనే మండీకి తోలి అమ్మితే, వాళ్లు నందిని పందిని చేసి తన్ను ముంచి పారేసిరి. చేతికి పదివేలు వస్తే ఎక్కడ బోయనో! ఎరువులకూ, మందులకూ చేసిన అప్పులు ఎల్లలే. ఇది మూడో కోత. ముందుకంటే కాత మెరుగే. లారీ లోడు అవుతుంది కాబట్టి ఈసారి నాగపూరుకు తోలల్లనుకుండాడు తను. తన బావమరిది రంగయ్య కూడా వెంట వస్తానన్నాడు. వాడికీ మున్నూరు చెట్లు ఉన్నాయి. రెండు సార్లు నాగపూరుకు తోలినాడు. ఈసారి తన్నూ తోలమనినాడు. రేటు చూస్తే నిరుడు కంటే తక్కువ. ఒకవైపు సంవత్సర సంవత్సరానికీ ఎరువుల ధరలు మండిపోతా ఉండాయి. కాయ ధర చూస్తే ఏ పొద్దు ఏ రేటుంటుందో ఎవరికీ అంతుపట్టదు. నాలుగు వేలన్నా దాటితేనే రైతుకు గిట్టుబాటు. ఈ సంవత్సరం పెట్టిన పెట్టుబడి కూడా ఎక్కువే. చక్కకూ, పచ్చి ఎరువులకూ, రసాయనిక ఎరువులకూ, పురుగు మందులకూ, కూళ్లకూ పెట్టిన పెట్టుబడి ఈసారి పంద్రెండు వేలు దాటింది. పెట్టుబడి అంటే అప్పే! అప్పంటే వడ్డీనే!

ఆలోచనలు మనసును తొలుస్తుండగా గబగబా నడుస్తున్నాడు నారాయణప్ప.

*

సన్నగా తుంపర పడుతూ ఉంది. ఆకాశంలో మబ్బుల మూడాలు వయ్యారంగా కదిలి పోతున్నాయి. ఇది పనికొచ్చే వాన కాదు. పని చెడగొట్టే వాన. నారాయణప్పా, అతని ఇద్దరు కొడుకులూ, ఇద్దరు బిడ్డలూ, భార్యా, వీళ్లతో పాటు పదిమంది కూలోళ్లూ చెట్లమీది కాయలు పీకి కుప్పలు పోస్తున్నారు పొద్దుట నుండీ. నారాయణప్ప బావమరిది రంగయ్య సిగరెట్టు పీలుస్తూ కూలోళ్లకు హెచ్చరికలు చేస్తున్నాడు.

నాలుగెకరాల తోట. చుట్టూ కల్లకంపతో వేసిన ముళ్లకంచె. చీనీచెట్లు రెండెకరాలు ఆక్రమించుకోగా, మిగిలిన నేలలో నీళ్లు చాలితే వరిమడీ, శనక్కాయ పంటా వేస్తూ ఉంటారు. వర్షాలు బాగా వచ్చి నీళ్లు బావిలో పుష్కలంగా ఉంటే తప్ప తోటంతా పైరు పెట్టేకి లేదు. అయినా, నీళ్లన్నీ ఈ చెట్లకే సరిపోతూ ఉండె. చీనీచెట్లు పెట్టినప్పటి నుండీ నారాయణప్పకు పెద్ద దిగులయిపోయింది, ఇన్ని తిండిగింజలు సరిగా పండించుకోలేకపోతున్నానే అని. మధ్యాహ్నం కావస్తుండగా లారీ వచ్చింది.

వెంటనే కాయలు లారీలోకి లోడ్ చేయడం ప్రారంభించారు.

నారాయణప్ప రంగయ్యను కూడా ప్రయాణం కట్టించాడు నాగపూర్‌కు. తనకు కొత్త. రంగయ్యకు మంచి అనుభవముంది.

లారీ సిబ్బందితో సహా భోజనాలు ముగించి బయల్దేరేసరికి రాత్రి ఎనిమిది దాటింది. ఇంట్లో తగిన జాగ్రత్తలు చెప్పి, రంగయ్యతోపాటు లారీ కాబిన్‌లోకి ఎక్కి కూచున్నాడు నారాయణప్ప. శనివారం రాత్రి బయలుదేరిన లారీ సోమవారం పొద్దున ఏడుగంటలకు నాగపూరు చేరుకుంది. దారి ఖర్చులు మూడు వందలు యిడిగాయి నారాయణప్పకు. లారీ ఆగిన ప్రతిచోటా లారీ సిబ్బందికి ఖర్చులన్నీ తనవే. ఈ పద్ధతి బొత్తిగా సరిపోలేదు నారాయణప్పకు. 'ఇదింతే-మామూలే,' అని సర్దిచెప్పాడు రంగయ్య.

వీళ్లు నాగపూరు చేరుకొనేసరికి బాగా ముసురు పట్టుకుంది. బాగా లారీలు తిరిగే ప్రదేశం కావడం వల్ల మండీ రోడ్డంతా చిత్తడితో, చిన్నచిన్న గుంటలతో పరమ అసహ్యంగా తయారయింది.

వీళ్ల లారీ మండీ దగ్గరకు చేరుకొనేసరికి నలభై వరకూ లారీలు బారులు తీరి నిలబడి ఉన్నాయి. భీమ్‌సేన్‌లాల్ మండీ ముందు లారీ ఆపించినాడు రంగయ్య. వీళ్లు లారీ దిగగానే మండీ గుమాస్తా వీళ్లకు ఎంత గౌరవంగా స్వాగతాలు చెప్పి, మండీ పై అంతస్తులో బస ఏర్పాట్లన్నీ స్వయంగా ఉండి చేయించాడు. అందరూ స్నానాలు చేసి, బట్టలు మార్చుకొని, దగ్గరలో ఉన్న హోటల్‌కెళ్లి టిఫిన్లు తిని, కాఫీలు తాగి వచ్చారు. వీళ్లు వచ్చేసరికి లారీల నుండి అన్‌లోడ్ చేసిన కాయలు గుట్టలు గుట్టలుగా పడి ఉన్నాయి. అన్ని గుట్టల్ని చూసేసరికి నారాయణప్ప ఆశ్చర్యపోయి, "ఇన్ని కాయల్ని ఈ ఊరివాళ్లే తింటారేమిరా?" అని అడిగాడు బావమరిదిని.

"ఈ కాయలన్నీ సాయంత్రానికి ఒక్కటి కూడా ఇక్కడ మిగలవు బావా! వీటిని వేలం పాడినవాళ్లు వెంటనే మళ్లీ లారీల్లో నింపించి ఏ ఢిల్లీకో, ఆగ్రాకో, కలకత్తాకో ఎక్స్‌పోర్ట్ చేస్తారు. మనలాంటి రైతుల కాయల మీద వాళ్లు మళ్లీ వేలకు వేలు సంపాదించుకుంటారు," అన్నాడు రంగయ్య. 'మన కష్టార్జితాన్ని దేశంలో ఎంతమంది పంచుకు తినల్నో,' అనుకున్నాడు నారాయణప్ప.

అరగంట తర్వాత మండీవాళ్లు వీళ్ల లారీని 'కాటా' దగ్గరకు తోలించుకొనిపోయి, నిండు లారీని తూకం వేయించారు. పద్దెనిమిది టన్నుల తూకం తూగింది లారీ. ఒక అరగంటకల్లా లారీని అన్‌లోడ్ చేసేశారు మండీ కూలోళ్లు. మళ్లీ ఖాళీ లారీని కాటా ఎక్కించారు. లారీ ఏడు టన్నులు తూగింది. మొత్తం తూకం నుండి లారీ బరువును తీసేసి, కాయ పదకొండు టన్నులు అని చెప్పారు. ఈ తతంగాన్నంతా ఒక నాటకాన్ని చూస్తున్నట్టు నారాయణప్ప చూస్తుండిపోయాడు. కాయ పదకొండు టన్నులు అనగానే ఏదో అపనమ్మకం లాంటిది కలిగింది. రంగయ్యతో ఆమాట అంటే, "సామాన్యంగా తూకాల్లో మోసాలు జరగవంటారు బావా- మనమీద ఏం మాట్లాడేకుంది?" అన్నాడు.

మండీ గుమాస్తా వీళ్ల సరుకుకు వెంటనే రసీదు తెచ్చి ఇచ్చాడు. కాటా రసీదులో 9.9 టన్నుల సరుకును నమోదు చేశారు. టన్నుకు ఒక క్వింటాల్ చొప్పున 'సూట్' అనే పేరున మినహాయిస్తారక్కడ. పదకొండు టన్నులకూ పదకొండు క్వింటాళ్లు 'సూట్' కింద తీసేసి, తక్కినది రసీదులో కనబరచారు. అంటే, సరుకు పదకొండు టన్నులున్నా, రైతుకు 9.9 టన్నులకే ధర లభిస్తుంది. ఈ 'సూట్' విషయం నారాయణప్పకు తెలిసినా, ఇంత పబ్లిగ్గా తన సరుకును సూట్ పేరుతో దోచుకుంటున్నందుకు అక్కసులాంటిది కలిగింది. తాను పదమూడు టన్నులవుతుందన్న సరకు కడాకు పది టన్నులు కూడా కాలే.

గుమాస్తా లారీ డ్రైవరును వెంటబెట్టుకొని వెళ్లి లారీ బాడుగా, డ్రైవర్ మామూలూ ఇచ్చి పంపించాడు.

మండీలో గుట్టలు గుట్టలుగా ఉన్న కాయల చుట్టూ ఆ కాయలు తెచ్చిన రైతులూ, వేలంపాట పాడేవాళ్లూ మూగి ఉన్నారు. కొన్ని గుట్టలకు వేలం జరుగుతూ ఉంది. నారాయణప్ప, రంగయ్య ఎంతో ఆసక్తిగా అక్కడికి వెళ్లారు.

"ఈ వేలం పాట అంతా ఇక్కడ పచ్చి మోసం బావా. ఇక్కడ పదిమంది దాకా మండీ ఓనర్లుండారు. ఎవళ్ల వ్యాపారం వాళ్లదే అయినా, వీళ్లంతా ఒకటే. ఇక్కడున్న మండీ ఓనర్లంతా కుమ్మక్కయి, ఒకరి సరుకును మరొకరు వేలంలో పాడతారు. ఎక్కువ రేటు రైతుకు గిట్టకుండా జాగ్రత్త పడతారు. ఇక్కడున్న వాళ్లంతా వాళ్ల మనుషులే బావా," అన్నాడు రంగయ్య.

ఒక పెద్ద రాశిలోని కాయలన్నీ పరీక్షగా తీసి చూస్తున్నారు పాటగాళ్లు. కాయలను ఒలిచి చూస్తున్నారు కొందరు. కాయకు పాలిష్ తక్కువ అంటున్నారు కొందరు. చివరకు వేలంలో ఆ రాశిలోని సరుకు టన్ను మూడువందలకు అమ్ముడుపోయింది. "కాదురా రంగయ్యా, ఇదేమిరా, ఇట్లుంది రేటు," సన్నగా గొణిగాడు నారాయణప్ప. రంగయ్య మౌనంగా తలాడించాడు.

నారాయణప్ప కాయల రాశి దగ్గరకు కొంత మంది పాటగాళ్లు వచ్చారు. పాటగాళ్లు ఒకరితో ఒకరు ఏదో మతించుకున్నట్లుగా గుసగుసలాడారు. రాశి చుట్టూ తిరిగి, చేతులతో రాశినంతా గెలికి, కొన్ని కాయలు బయటికి తీశారు. కాయ నాణ్యాన్ని పరీక్షిస్తున్నట్లుగా చేతులతో తడిమి, ముక్కు దగ్గర పెట్టుకొని వాసన చూశారు. కాయల్ని అరచేతుల్తో రుద్ది, నిమిరి, వలిచి రుచి కూడా చూశారు. కొన్ని చిన్న సైజు కాయల్నీ, నల్ల మచ్చలున్న కాయల్నీ ఒకరికొకరు చూపించు

కున్నారు. 'కాయంతా మచ్చలు మచ్చలుగా ఉన్నదే,' అని ఒకరూ, 'సైజు ఏమిటి ఇంత చిన్నగ ఉన్నదీ,' అని ఒకరూ, 'కాయ బొత్తిగా పాలిష్ లేదే,' అని ఇంకొకరూ వచ్చీరాని తెలుగులో నారాయణప్ప వినేలా వ్యాఖ్యానాలు చేశారు. నారాయణప్ప వేలం పాటగాళ్ల చేష్టలన్నీ విస్మయంగా చూస్తుండిపోయాడు. వేలంపాట పద్దెనిమిది వందలతో ప్రారంభమయింది. ఒక పాటగాడు పైకీ కిందికీ ఎగరేసి చేతుల్లో పట్టుకొని, పంతొమ్మిది వందలు అన్నాడు. మరొక పాటగాడు కాయను చేతితో బాగా అదిమి, 'కాయలో జూస్ చాలా తక్కువగా వున్నదే' అంటూ పంతొమ్మిది వందలా యాభై అన్నాడు. ఇలా సాగింది వీళ్ల వేలంపాట. పది నిమిషాలసేపు పాట నడిచి నడిచి, రెండు వేలా నాలుగువందలదాకా వచ్చి ఠకీమని ఆగిపోయింది. ఆ పాట పాడిన వ్యాపారస్తుణ్ణి మిగతావాళ్లు 'ఠీక్ భయ్' అంటూ ఇంకా హిందీలో ఏదో అన్నారు. ఇదంతా ఏదో దొంగలాటలా అనిపించి నారాయణప్ప నివ్వెరపోయాడు. రెండు వేలా నాలుగు వందలకు పాట ఖరారయినట్లు మండీ గుమాస్తా రంగయ్యతో చెప్పాడు. ఎవరూ కొత్తగా పాట పాడకపోయేసరికి నారాయణప్పకు అనుమానమొచ్చి, "ఒరే రంగయ్యా! ఇంతకూ మన సరుకు ఎంతకు పోయినట్టురా," అని అడిగాడు సన్నటి గొంతుతో.

'రెండువేల నాలుగు వందలు బావా! ఇంత అధ్వాన్నం అవుతుందని నేనూ అనుకోలేదు. మూడు రోజుల్నుండి జడి పట్టుకొని, రేటు శానా డౌన్ అయిందని చెప్పుకుంటా ఉండారు," అన్నాడు విచారంగా.

నారాయణప్పకు తల తిరిగినట్లై దగ్గరున్న బెంచీ మీద ధనామని కూలబడిపోయాడు. గుండెల్లో కెలికినట్లయింది. కడుపులో దేవినట్లయింది. నోట్లో ఉప్పగా నీరు ఊరి వెగటనిపించింది. కళ్ల ముందు తన కాయల రాశి మసక మసగ్గా, వింత వింత రంగులతో కనిపించి కొద్దిసేపు కళ్లు మూసుకుని అలాగే ఉండిపోయాడు.

రంగయ్య బావపక్కన కూచొని, భుజాన్ని ఊపి, "బావా," అని పిలిచాడు. నెమ్మదిగా నారాయణప్ప తేరుకుని రంగయ్య ముఖంలోకి వెర్రిగా చూస్తుండిపోయాడు. రంగయ్య నారాయణప్పను ఊరడిస్తున్నట్టుగా, "పై నిరుడు రామక్రిష్ణయ్య లారీలోడు ఈటికే ఏసకొచ్చి ఇంటికి ఆరువేలు తెచ్చినాడు... ఇట్లాంటి వాటికి నిమ్మళించుకొని ఉండల్ల- ఈడ మనమింక ఏమీ చేయలేం. మన చేతుల్లో ఏం లేదు," అన్నాడు.

నారాయణప్ప నెమ్మదిగా బీడీ తీసి వెలిగించి, నిస్సత్తువగా రెండుసార్లు పీకి, "ఒరే రంగయ్యా! దేశంలో సరుకులు తయారుచేసే వాళ్లంతా వాళ్ల సరుకుకు వాళ్లే రేటు నిర్ణయం చేసుకుంటారు. సబ్బులు తయారుచేసే వాళ్లు మా సబ్బు రేటింతంటారు. బట్టలు తయారుచేసే వాళ్లు మా బట్ట రేటింతంటారు. ఎరువులు తయారు చేసేవాళ్లు మా ఎరువుల రేటింత అంటారు. కడాకు చెప్పులు తయారుచేసేవాళ్లు కూడా మా చెప్పుల ధర ఇంతా అంటారు. వానికి ఇష్టం వచ్చినట్లు వాడు అమ్ముకుంటాడు. కానీ, రంగయ్యా! మన రైతు దగ్గర కొచ్చే సరికి, మనం పండించే పంటకు రేటు మనం చెప్పుకొనేకి లేదు. ఏ వ్యాపారస్తుడో చెప్పల్ల! ఏ గవర్నమెంటో చెప్పల్ల! హైదరాబాదు గవర్నమెంటు చెప్పుతుందో, ఢిల్లీ గవర్నమెంటు చెప్పుతుందో, నాగపూరు మార్కెట్టు చెప్పుతుందో, మద్రాసు మార్కెట్టు చెప్పుతుందో- మనం మాత్రం చెప్పుకునేకి లేదు. మనం ఇష్టం వచ్చినట్టు అమ్ముకునేకి లేదు. వాళ్లకో న్యాయమూ- మనకో న్యాయమూ. ఇంతకంటే అన్యాయం ప్రపంచంలో ఎవ్వరికైనా జరుగుతుందా? మన రైతుకు తప్ప. ఇది మన కర్మ అందామా! వాళ్ల అదృష్టం అందామా? అన్నాడు శూన్యంలోకి చూపులు చూస్తూ దిగులు దిగులుగా.

ఆ సాయంత్రానికల్లా వీళ్ల సరుకుకు లెక్క కట్టినారు మండీవాళ్లు- మొత్తం 9.9 టన్నులకు 23,760 రూపాయలు. అందులో మండీ వాళ్ల కమీషన్ ఎనిమిది శాతం పంతొమ్మిది వందలూ, లారీ బాడుగ నాలుగువేలా నాలుగు వందలూ, డ్రైవర్ మామూలు నూటయాభై, అన్ లోడింగ్ ఛార్జీలు మూడు వందలూ, కాటాకు పదైదు, ఇవికాక మండీ అసోసియేషన్‌కు ధర్మం కింద నూట యాభై రూపాయలూ మినహాయించుకొని నారాయణప్ప చేతికి 16,850 రూపాయలిచ్చారు. తను అనుకున్నదానికి, చేతికి వచ్చిన మొత్తానికి బొత్తిగా సంబంధం లేకపోవడంతో, మొగం కళతప్పి బాగా పాలిపోయింది నారాయణప్పకు.

బుధవారం సాయంత్రం బాగా చీకటిపడిన తర్వాత ఊరికిచేరుకున్నారు నారాయణప్ప, రంగయ్యా. ఏదో బరువు నెత్తిన ఎత్తుకున్నవాడిలా నెమ్మదిగా అడుగులు వేస్తూ ఇంట్లోకి అడుగుపెట్టిన తండ్రి ముఖంలోకి చూసి వెంటనే పలకరించలేకపోయాడు పెద్దకొడుకు. చేతిసంచీని భార్యకు అందించి మంచం మీద వాలిపోయాడు నారాయణప్ప. భార్య ఇంట్లోకి వెళ్లి సంచీ తెరచి చూస్తే, అందులో విడిచి వేసిన

పాతబట్టలు తప్ప ఇంకేవీ లేవు. పెద్దకొడుకు తెమ్మన్న టేప్ రికార్డర్ కానీ, పెళ్లి కాబోయే పిల్ల చెప్పిన చీరలు కానీ, చిన్నబిడ్డ కోరిన లంగా బట్టలు కానీ ఏవీ లేకపోవడంతో ఆమె దిగులుపడిపోయింది.

మంచం దగ్గరకు వచ్చి భర్తను ఏదో పలకరించబోయింది ఆమె. నారాయణప్ప లేచి కూచొని, బనియను జేబులో నుండి నోట్లకట్ట తీసి ఆమె చేతికిచ్చి, "పెట్టెలో పెట్టు," అన్నాడు. స్నానం చేసి అన్నం తిన్న తర్వాత పెద్దకొడుకుకూ, భార్యకూ కాయలకు వచ్చిన డబ్బు వివరాలన్నీ ముక్తసరిగా చెప్పి, మంచం మీద నడుం వాల్చాడు నారాయణప్ప. రాత్రి బాగా పొద్దుపోయింది. ఊరంతా నిశ్శబ్దంగా ఉంది.

నారాయణప్ప మనసు మాత్రం అలజడిగా వుంది. అతనికి ఎంత ప్రయత్నించినా నిద్ర పట్టలేదు. ఎనిమిది సంవత్సరాలుగా తను చీనీ చెట్లకు పెట్టిన పెట్టుబడులన్నీ గుర్తు తెచ్చుకుంటూంటే, గుండెలు విలవిలలాడాయి. వచ్చే నెలలో జరగబోయే బిడ్డ పెళ్లి తలచుకుంటూంటే, శరీరం వింత ప్రకంపనలతో వణికిపోయింది. తిరుపాలయ్యకివ్వాల్సిన చేబదులూ, ఎరువుల లెక్కా రేపో మాపో ఇచ్చివేస్తే, తన దగ్గర ఇంకేం ఉంటుంది! తోటలోని చీనీ చెట్లు అతని కంటి ముందు దయ్యాల్లా కదలుతూన్నట్టూ, రెక్కలు విప్పుకొని రాబందుల్లా ఎగురుతున్నట్టూ కనిపించి, గట్టిగా కళ్లు మూసుకున్నాడు. తెల్లవారబోతున్నట్లుగా కోళ్లు పదే పదే కూస్తున్నాయి. మసక తెరలు మెల్లమెల్లగా విడిపోతున్నాయి.

నారాయణప్ప మంచం మీద నుండి లేచి నిలబడినాడు. తువ్వాలును భుజం మీద వేసుకుని ఇంటి మెట్లు దిగి, బయట అరుగుమీద పడుకున్న పెద్ద కొడుకును, 'రాముడూ' అంటూ చేతితో కదుపుతూ లేపాడు. కొడుకు లేచి ఎదురుగా నిలబడ్డ తండ్రిని ఆశ్చర్యంగా చూశాడు.

"తోట కాడికి పోదాం రారా," అన్నాడు నారాయణప్ప.

"ఇయ్యాలప్పుడేలా నాయనా," అడిగాడు కొడుకు.

"పనుంది రారా," అంటూ గబగబా అడుగులు వేశాడు నారాయణప్ప. పదినిమిషాల్లో వాళ్లిద్దరూ తోటలోకి చేరుకున్నారు. తూర్పు కొద్ది కొద్దిగా ఎర్రబడుతోంది. నారాయణప్ప మిషన్ రూము తలుపు తెరిచి, లోపలికి వెళ్లి రెండు గొడ్డళ్లు తీసుకుని బయటికి వచ్చి, కొడుకు చేతికి ఒకటి అందించి, తానొకటి భుజం మీద పెట్టుకుని, "రా రా," అన్నాడు ముందుకు నడుస్తూ.

"ఏమయింది నాయనా," అన్నాడు అయోమయంగా!

"ఒరే రాముడూ! ఈ చెట్లను మనమింక సాకలేమురా! ఇవి మనల్ని సర్వనాశనం చేస్తాయిరా- వీటి పీడ వదిలించుకుంటేగానీ మనం బతకలేం," అంటూ గొడ్డలి పైకెత్తి ఒక చెట్టును తన చేతుల సత్తువకొద్దీ బలంగా నాలుగు వేట్లు వేశాడు నారాయణప్ప. 'ఫెడిల్ ఫెడిల్'మన్న ఆ శబ్దాలకు చింతచెట్ల మీదున్న పక్షులు టపాటపా రెక్కలు జాడించాయి.

కొడుకు నిశ్చలంగా నిలబడి ఉండడం చూసి, "నాయనా! రాముడూ! ఈ చెట్లను నరికేద్దాం రా రా! నా మాట వినరా," అన్నాడు.

పల్చటి ఎరుపు వెలుగులో, దృఢ నిశ్చయంతో గంభీరంగా ఉన్న తన తండ్రి ముఖంలోకి చూస్తూ కొడుకు గొడ్డలి ఎత్తాడు.

వెంట వెంటనే వాళ్ల చేతుల్లోని గొడ్డళ్లు తీవ్రంగా శబ్దం చేస్తూ చీనీ చెట్ల మొదళ్లను ఉన్మత్తంగా తాకుతున్నాయి.

ఆ నిశ్శబ్ద ప్రశాంత సమయంలో, గొడ్డళ్ల దెబ్బల నుండి వెలువడే ఫెళఫెళ శబ్దాలు దేశాన్నీ, కాలాన్నీ, వాతావరణాన్నీ నగ్నంగా ప్రశ్నిస్తున్నట్లుగా, భయోద్విగ్నంగా ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి.

ఇండియా టుడే, 21 అక్టోబర్ 1991